

Psychological analysis of the representation of personality disorders in cinema: A Systematic review

Sima Rasouli*

Saifollah Aghajani**

Abstract

The psychological analysis of cinema characters, particularly those with personality disorders, as an interdisciplinary approach in psychology and media studies, can lead to a deeper understanding of the complexities of human behavior and psyche. This study aimed to examine personality disorders in the main characters of selected films and analyze them based on DSM-5. The research was conducted using a systematic review method by searching databases such as Jihad Daneshgahi, Magiran, PubMed, Scopus, ScienceDirect, Springer, and Google Scholar. Indexed articles from 2009 to 2025 (1395 to 1404 SH) were reviewed. The findings showed that many cinematic works, by accurately portraying behavioral, emotional, and cognitive traits of characters with personality disorders, provide an effective platform for indirect education in psychopathology. Such portrayals not only enhance psychological awareness among audiences but also contribute to the advancement of interdisciplinary approaches and foster deeper scientific interaction between the fields of psychology and cinema studies.

Keywords: Cinema, Character, Film Psychology, Mental Disorders in Cinema, Personality Disorders, Psychological Representation.

* PhD student in Psychology, Department of Psychology, Faculty of Educational Sciences and Psychology, University of Mohaghegh Ardabili, Ardabil, Iran, rasouli.s@uma.ac.ir

** Professor of Psychology, Department of Psychology, Faculty of Educational Sciences and Psychology, University of Mohaghegh Ardabili, Ardabil, Iran (Corresponding Author), sf_aghajani@uma.ac.ir

Date received: 26/07/2025, Date of acceptance: 09/12/2025

Introduction

Cinema, as a key medium of mass communication, not only depicts social and cultural realities but also offers a powerful space for exploring psychological conflicts, human anxieties, and the complexities of everyday experience. Through its dramatic structures—built upon tension, contradiction, and character struggle—film provides a unique opportunity to visualize internal states and recreate lived experiences. This capacity has made cinema an effective tool for analyzing the emotional, cognitive, and behavioral dimensions of characters, and for understanding the deeper layers of human psychology. Psychology, in turn, provides theoretical and clinical frameworks—such as the DSM-5 classification of personality disorders—that help explain maladaptive patterns of thinking, feeling, and behavior and offer a structured approach to identifying personality pathology.

Recent therapeutic approaches, including cinema therapy and film therapy, highlight the psychological potential of film by emphasizing its role in fostering self-awareness, emotional regulation, and reflective engagement. Through identification with characters and observation of narrative crises, viewers can better recognize their own emotional conflicts and behavioral tendencies, making cinema a valuable medium for both therapeutic and educational purposes. Despite this significance, research on the portrayal of personality disorders in cinema remains limited and uneven. Many studies rely on descriptive or interpretive analyses without grounding their evaluations in established clinical criteria such as the DSM-5. Consequently, the existing body of literature lacks theoretical coherence, methodological rigor, and systematic comparability—issues that are particularly evident in Persian-language scholarship.

To address these shortcomings, the present study conducts a systematic review of cinematic representations of personality disorders, using the DSM-5 framework as its analytical foundation. By integrating clinical concepts with cinematic analysis, the study seeks to offer a more comprehensive and scientifically grounded understanding of how personality disorders are portrayed in film. Ultimately, this work aims to bridge the gap between psychology and film studies and to contribute to the development of more rigorous interdisciplinary research in this field.

Materials & Methods

This study conducted a systematic review of research on personality disorders in cinema, using keywords such as *personality disorders*, *psychological*

representation, film psychology, and cinema and character. It included national studies from 2016 to 2025 and international studies from 2009 to 2025, searched across major national and international databases. Following PRISMA guidelines, 68 studies were initially identified; after removing duplicates, inaccessible texts, and studies with thematic overlap or focus on other disorders, 22 studies met the inclusion criteria and were analyzed

Discussion & Result

Findings indicate that cinematic portrayals, especially in feature films, go beyond entertainment to provide a nuanced platform for psychological reflection. Through narrative techniques, acting, and visual elements, films can depict complex psychological structures in alignment with clinical criteria. Representations across clusters A, B, and C reveal different dimensions of psychopathology shaped by cultural, social, and historical contexts.

In cluster A, studies of films such as *The Remains of the Day* and *Lars and the Real Girl* show how schizoid traits—emotional detachment, social withdrawal, and fear of contact—can be rendered in clinically accurate yet empathetic ways. Schizotypal characters, exemplified by Kabir in *Kabir Singh* or Riley in *Inside Out*, highlight magical thinking, interpersonal sensitivity, and detachment from reality, illustrating the tension between personal suffering and social interaction.

Cluster B disorders—including antisocial, borderline, histrionic, and narcissistic personalities—are frequently represented due to their dramatic potential. Analyses of characters such as Mavis (*Young Adult*), Kevin (*Split*), Joker, and Patrick Bateman reveal that while these portrayals often meet diagnostic criteria, narrative exaggeration and romanticization can blur the line between clinical reality and cinematic dramatization, sometimes conflating pathology with charisma.

Cluster C representations focus on internalized anxiety rather than external dramatization. Characters like Bob Wiley (*What About Bob?*) and those with avoidant traits illustrate chronic fear of rejection, social hesitation, and pervasive insecurity. Films use inner monologues, close-ups, body language, pacing, and silence to translate these internal experiences to the audience, fostering empathy and psychological understanding.

Despite these insights, domestic research on cinematic personality disorders remains limited, and international studies tend to focus on cluster B disorders. Other types, such as paranoid, schizotypal, and avoidant disorders, are underrepresented.

This highlights a significant theoretical gap in interdisciplinary psychology and film studies and underscores the need for systematic, clinically grounded frameworks—such as DSM-5—to analyze cinematic characters comprehensively.

Conclusion

In conclusion, cinema not only serves as a powerful medium capable of depicting personality disorders with nuance and accuracy but also provides an effective platform for psychiatric education, narrative-based therapy, and promoting mental health literacy. However, risks such as oversimplification, stereotyping, or romanticization of mental disorders must be acknowledged. Therefore, the involvement of mental health professionals in film analysis or content creation is essential to ensure responsible and clinically informed portrayals. Future interdisciplinary research combining cinema, psychology, psychiatry, and cultural studies has the potential to create new perspectives on the psychological representation of human experience in art.

Bibliography

- Ahuja, J., & Fichadia, P. A. (2024). Concerns Regarding the Glorification of Mental Illness on Social Media. *Cureus*, 16(3). DOI: 10.7759/Cureus.56631
- American Psychiatric Association. (2022). Psychopathology based on DSM-5 (Translator: Mehdi Ganji). Tehran: Savalan Publications. [In Persian]
- Balon, R. (2025). The Ultimate Guide for Using Movies in Psychiatric Education: Movies And Mental Illness: Using Films to Understand Psychopathology. By Danny Wedding; Hogrefe Publishing; Newburyport, MA; 2024; ISBN 97808899375536; Pp. 513; \$68 (Paperback). *Academic Psychiatry*, 49(1), 99-100.
- Bylina, L. A. (2012). *A Cinema of Fatal Attractions: Viewing Genre through Borderline Personality Disorder* (Master's Thesis, Colorado State University).
- Byrne, P. (2009). Why Psychiatrists Should Watch Films (Or What Has Cinema Ever Done For Psychiatry?). *Advances in Psychiatric Treatment*, 15(4), 286–296. Doi:10.1192/Apt.Bp.107.005306
- Cholifah, N. (2017). *Antisocial Personality Disorder As Reflected In the Main Character in We Need To Talk about Kevin Movie by Lynne Ramsay* (Doctoral Dissertation, Universitas Brawijaya)
- Dave, S., & Tandon, K. (2011). Cinemeducation in Psychiatry. *Advances in Psychiatric Treatment*, 17(4), 301–308. Doi:10.1192/Apt.Bp.107.004945
- Dewi, A. P., Wijaya, M. Z., & Faisal, F. (2025). The Evolution of Madness: A Characterization of Arthur Fleck in the Movie “Joker” (2019) By Todd Phillips. *JEPAL (Journal of English Pedagogy and Applied Linguistics)*, 5(2), 175-186.

181 Abstract

- Fatemi, Vishka; Soughi, Shahrzad; Dadkhah, Pejman. (2018). Analysis and study of the psychological characteristics of Siamak's character in the film Melli and his untraveled paths. Fourth International Conference on New Horizons in Educational Sciences, Psychology and Modern Social Trauma. [In Persian]
- Georgopoulou, C. (2015). Cinema and Personality Disorders. *Journal of Psychology & Clinical Psychiatry*, 3(4), 1-2 [Http://Dx.Doi.Org/10.15406/Jpcpy.2015.03.00146](http://dx.doi.org/10.15406/jpcpy.2015.03.00146).
- Hassanli, Kavous and Pirsofi Amalshi, Zahra. (2017). A critical review of scientific-research articles on the topic of personality and characterization in fiction. Quarterly Scientific-Research Journal of Literary Criticism 10(39): 61–100. [In Persian]
- Kim, H. S. (2021). Psychoanalytic Understanding of Narcissism in the Movie “Le Grand Bleu”. *Psychoanalysis*, 32(3), 112-116
- Merleau-Ponty, M. (2019). The Film and the New Psychology. In *Philosophers On Film From Bergson To Badiou: A Critical Reader* (Pp. 97-112). Columbia University Press.
- Morozow, H. (2015). Analytical Psychology and Cinema. *Journal of Analytical Psychology*, 60(1), 132-136
- Nguyen N. (2024). Antisocial Personality Disorder and the Charming Male Lead. *Academic Psychiatry: The Journal of the American Association of Directors of Psychiatric Residency Training and the Association for Academic Psychiatry*, 48(6), 648–651. <https://doi.org/10.1007/S40596-024-02083-6>
- Nur Zaman, F, Permaludin, U. (2020). The Kinds of Personality Disorders in “Inside Out” Movie Script. *CAL*, 2(1), 56 -67
- Owoh, M. (2019). Exploring Personality Disorder through Creativity in the Movie’s “Acrimony” And “Orphan”. Mountain Top University.
- Pope, S. (2011). *Full-Length Mirrors: Narcissistic Personality Disorder as Seen in Literature, Film, And Modern Life* (Master’s Thesis, Athabasca University, Alberta, Canada). Integrated Studies Project
- Pratiwi, Y. I. (2024). *Histrionic Personality Disorder in the Young Adult (2011) Movie: A Case Study of the Main Character Mavis Gary* (Doctoral Dissertation, Universitas Islam Sultan Agung Semarang).
- Pujam, N. K., Lahiri, G. A. J. D., & Pattojoshi, A. (2015). Psychological Outlook of Cinema. *Eastern Journal of Psychiatry*, 18(1)
- Ratnakaran, B., Anil, S. S., Thomas, S., & Ampanattu, S. D. (2015). Psychiatric Disorders in Malayalam Cinema. *Kerala Journal of Psychiatry*, 28(2), 195-200.
- Škrobánková, L. (2023). Mental Disorders in Literary Characters: The Osmosis of the Literary and the Psychiatric
- Skryabin, V. (2021). Analysing Joker: An Attempt to Establish Diagnosis for a Film Icon. *Bjpsych Bulletin*, 45(6), 329-332.

- Srinivasan, D. M. (2024). Exploring cinema therapy as a tool for managing psychological effects of the COVID-19 pandemic. *Intenational Journal of Multidisciplinary Research and Growth Evaluation*, 5, 122-129.
- Tache-Codreanu, A., David, I., Rotaru, I. A., Dan Poteca, T., Tache-Codreanu, A. M., Morcov, M. V., & Tache-Codreanu, D. L. (2025). Exploring the Role of Therapeutic Filmmaking as an Expressive Arts Intervention in the Rehabilitation of Adolescents with Anxiety or Depression: A Narrative Review. *Balneo & PRM Research Journal*, 16(3), 851
- Tholia, S. (2023). Healing With The Nonhuman Actor: A Study Of The Recuperation From Loneliness And Isolation Caused By The COVID-19 Pandemic Through The Cinematic Text Lars And The Real Girl. *Humanities*, 12(3), 41 .<https://doi.org/10.3390/H12030041>
- Wuss, P. (2009). *Cinematic Narration and Its Psychological Impact: Functions of Cognition, Emotion and Play*. Cambridge Scholars Publishing.

تحلیل روان‌شناختی بازنمایی اختلالات شخصیت در سینما: مرور نظام‌مند

سیما رسولی*

سیف‌اله آقاجانی**

چکیده

تحلیل روان‌شناختی شخصیت‌های سینمایی به‌ویژه کاراکترهای مبتلا به اختلالات شخصیت، به‌عنوان یک رویکرد میان‌رشته‌ای در حوزه مطالعات روان‌شناسی و رسانه، می‌تواند به فهم عمیق‌تری از پیچیدگی‌های رفتار و روان انسان‌ها منتهی شود. هدف این پژوهش، بررسی اختلالات شخصیت در کاراکترهای محوری برخی آثار سینمایی و تحلیل آن‌ها بر اساس DSM-5 بود. این مطالعه به روش مرور نظام‌مند با جستجو در پایگاه‌های اطلاعاتی جهاد دانشگاهی، مگیران، پاپ‌مد، اسکوپوس، ساینس دایرکت، اسپرینگر و گوگل اسکالر انجام شد و از مقالات نمایه شده از سال‌های ۱۳۹۵ تا ۱۴۰۴ شمسی و ۲۰۰۹ تا ۲۰۲۵ میلادی استفاده شد. یافته‌ها نشان داد که بسیاری از آثار سینمایی با بازنمایی دقیق ویژگی‌های رفتاری، هیجانی و شناختی شخصیت‌های مبتلا به اختلالات شخصیت، بستری مؤثر برای آموزش غیرمستقیم مفاهیم آسیب‌شناسی روانی فراهم آورده‌اند. چنین بازنمایی‌هایی علاوه بر آگاهی‌بخشی روان‌شناختی به مخاطب، زمینه‌ساز توسعه رویکردهای میان‌رشته‌ای و تعمیق تعاملات علمی میان حوزه‌های روان‌شناسی و مطالعات سینمایی نیز می‌باشند.

* دانشجوی دکتری روان‌شناسی، گروه روان‌شناسی، دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی، دانشگاه محقق اردبیلی، اردبیل، ایران، rasouli.s@uma.ac.ir

** استاد روان‌شناسی، گروه روان‌شناسی، دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی، دانشگاه محقق اردبیلی، اردبیل، ایران (نویسنده مسئول)، sf_aghajani@uma.ac.ir

تاریخ دریافت: ۱۴۰۴/۰۵/۰۴، تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۰۹/۱۸

کلیدواژه‌ها: اختلالات روانی در سینما، اختلالات شخصیت، بازنمایی روان‌شناختی، روان‌شناسی فیلم، سینما، شخصیت.

۱. مقدمه

سینما به مثابه ابزاری بنیادی در ارتباطات جمعی، نقشی محوری در بازنمایی مناسبات اجتماعی، زیست روزمره و ساختارهای زیستی-فرهنگی انسان ایفا می‌کند. فیلم، فراتر از نقش سرگرم‌کننده، رسانه‌ای است که قادر به انتقال مفاهیم فرهنگی، اجتماعی و روان‌شناختی می‌باشد (Dewi, Wijaya, & Faisal, 2025:179). بستر دراماتیک این آثار، مبتنی بر تضادها و تعارض‌های بنیادین است و امکان بازآفرینی تجربه‌های زیسته، اضطراب‌ها و بحران‌های درونی انسان را فراهم می‌آورد؛ به همین دلیل، سینما به ابزاری قدرتمند برای تحلیل لایه‌های پنهان روان انسان تبدیل شده است (Balon, 2025:99).

از سوی دیگر، روان‌شناسی به عنوان دانشی میان‌رشته‌ای، در تلاش برای فهم علل، ساختار و کارکرد رفتار انسان، از ابزارهای نظری و تجربی متنوع بهره می‌گیرد. یکی از جلوه‌های نوین در هم‌گرایی روان‌شناسی و هنر، بررسی روان‌شناختی شخصیت‌های سینمایی است (Morozow, 2015:134). مفهوم شخصیت (personality) به عنوان الگویی پایدار از ادراک، احساس و کنش، محور تحلیل رفتار انسان است (Hilgard, 2018:77). برخی الگوهای شناختی، هیجانی یا رفتاری ممکن است ناکارآمد یا آسیب‌زا باشند و شخصیت افراد همواره واجد انسجام و سازگاری کامل نیست. در این چارچوب، مفهوم آسیب‌شناسی شخصیت مطرح می‌شود که به الگوهای ناسازگار، انعطاف‌ناپذیر و مزمن شخصیت اشاره دارد (American Psychiatric Association, 2022:13). نسخه پنجم کتاب راهنمای تشخیصی و آماری اختلالات روانی (DSM-5)، که به عنوان منبعی معتبر و کاربردی برای پژوهشگران و متخصصان حوزه‌های مختلف به شمار می‌آید، این اختلالات را در سه خوشه طبقه‌بندی کرده است: خوشه A شامل اختلالات پارانوئید، اسکیزوئید و اسکیزوتایپال است که ویژگی اصلی آن‌ها تفکر تحریف‌شده، کناره‌گیری اجتماعی و اختلال در پردازش‌های شناختی می‌باشد؛ خوشه B شامل اختلالات مرزی، خودشیفته، نمایشی و ضداجتماعی است که با بی‌ثباتی هیجانی، تکانشگری، اختلال در تعاملات اجتماعی و رفتارهای پرخاشگرانه شناخته می‌شوند؛ و خوشه C نیز اختلالات وابسته، وسواسی-جبری و اجتنابی را دربرمی‌گیرد که ویژگی غالب آن‌ها اضطراب مزمن و الگوهای رفتاری بازدارنده است (APA, 2022:27).

از آنجا که فیلم‌ها می‌توانند همزمان ابزاری برای مشاهده و تحلیل روان‌شناختی شخصیت‌ها و محیطی برای همذات‌پنداری و بازتاب تجربیات مخاطب باشند، روان‌شناسان و پژوهشگران هنر به بهره‌گیری از آن‌ها در زمینه‌های درمانی و آموزشی توجه کرده‌اند. در این راستا، سینما تراپی (Cinema Therapy) و فیلم‌تراپی (Film Therapy) به‌عنوان رویکردهایی نوین مطرح شده‌اند که فیلم را فراتر از سرگرمی صرف می‌بینند و به آن نقش یک ابزار درمانی و بازتاب روانی می‌دهند. در این رویکرد، مخاطب با مشاهده شخصیت‌ها و موقعیت‌های داستانی، فرصتی پیدا می‌کند تا احساسات، تعارض‌ها و الگوهای رفتاری خود را تجربه و شناسایی کند. همذات‌پنداری با کاراکترها، بازتاب بحران‌ها و موقعیت‌های هیجانی آن‌ها و تحلیل واکنش‌ها، مخاطب را به شناخت عمیق‌تر خود و دیگران هدایت می‌کند و زمینه‌ای برای کشف راهبردهای مقابله‌ای و بازتعریف رفتارهای شخصی فراهم می‌آورد (Srinivasan, 2024:123). از این منظر، سینما تراپی نه تنها به کاهش فشارهای روانی و تقویت خودآگاهی کمک می‌کند، بلکه ابزاری کلیدی برای تحلیل روان‌شناختی شخصیت‌های سینمایی و بازنمایی اختلالات روانی است. این رویکرد امکان مشاهده همزمان دنیای درونی کاراکتر و واکنش‌های روانی مخاطب را فراهم می‌کند و پایه‌ی علمی و عملی برای درک پیچیدگی‌های روان‌شناختی شخصیت‌های سینمایی فراهم می‌نماید. (Tache-Codreanu, 2025: 851)

باید اذعان داشت که با وجود توجه روزافزون به تحلیل اختلالات شخصیت در آثار سینمایی طی سال‌های اخیر و تبدیل آن به یکی از محورهای اصلی در مطالعات میان‌رشته‌ای روان‌شناسی و هنر، بدنه‌ی موجود پژوهش‌ها از انسجام نظری و رویکرد علمی منظم برخوردار نیست. بیشتر تحلیل‌های انجام‌شده، فاقد پشتوانه‌ی بالینی معتبر بوده و عمدتاً به سطحی توصیفی و برداشت‌های تفسیری فردی از شخصیت‌ها محدود شده‌اند. در اغلب این مطالعات، معیارهای تشخیصی علمی همچون چارچوب DSM-5 یا مدل‌های روان‌شناختی معتبر به‌کار گرفته نشده و بنابراین، مقایسه و ارزیابی نظام‌مند یافته‌ها ناممکن است. در پژوهش‌های داخلی نیز این وضعیت آشکارتر است. بررسی‌ها غالباً با اتکا بر برداشت‌های کیفی از رفتار بیرونی شخصیت‌ها انجام گرفته و کمتر تلاشی برای هم‌سنجی مفاهیم بالینی با بازنمایی سینمایی صورت گرفته است (حسن‌لی و پیرصوفی املشی، ۱۳۹۶). در نتیجه، خلأیی محسوس در پیوند میان دانش روان‌شناسی و بازنمایی اختلالات روانی در آثار سینمایی مشاهده می‌شود. این شکاف نه‌تنها موجب پراکندگی نتایج و فقدان

تبیین نظری مشترک در ادبیات پژوهش شده، بلکه مانع شکل‌گیری تصویری جامع و علمی از چگونگی بازنمایی اختلالات شخصیت در سینما گردیده است.

بنابراین، پژوهش حاضر سعی دارد با مرور نظام‌مند مطالعات مرتبط با بازنمایی اختلالات شخصیت در کاراکترهای سینمایی و بهره‌گیری از چارچوب DSM-5، امکان ارائه تصویری جامع و علمی از اختلالات شخصیت را فراهم کند و خلأ پژوهشی ناشی از پراکندگی و تمرکز مطالعات پیشین بر رویکردهای روانکاوانه و تفاسیر نمادین را پر کند و پل ارتباطی میان تحلیل هنری و رویکردهای روان‌شناسانه در تبیین شخصیت‌ها برقرار می‌سازد. همچنین، این پژوهش سعی دارد پایه‌ای نظری برای توسعه مطالعات میان‌رشته‌ای ایجاد کند.

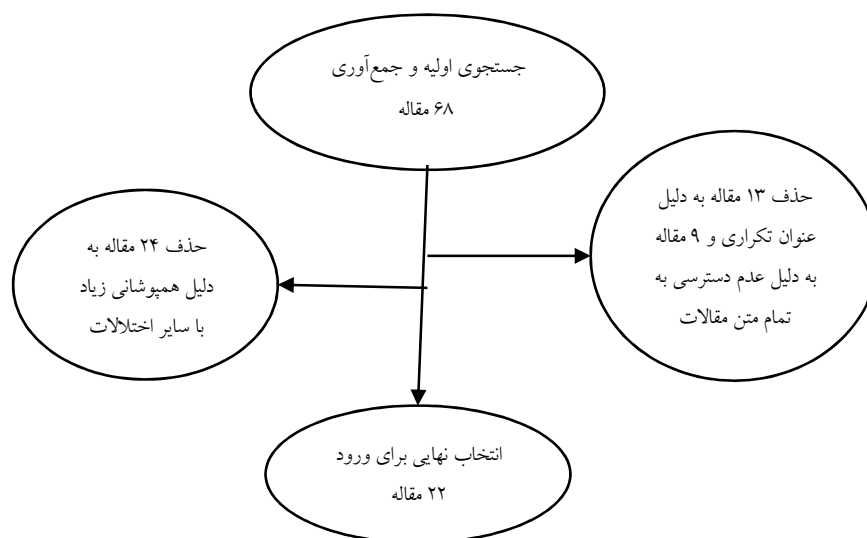
۲. روش

این مطالعه، به روش مروری نظام‌مند (Systematic review)، به صورت ساختارمند و دقیق به گردآوری و تجزیه و تحلیل پژوهش‌های موجود با کلیدواژه‌های اختلالات روانی در سینما، اختلالات شخصیت، بازنمایی روان‌شناختی، روان‌شناسی فیلم، سینما و شخصیت می‌پردازد. هدف از این بررسی ارزیابی جامع و دقیق نتایج پژوهش‌های صورت‌گرفته در زمینه بازنمایی اختلالات شخصیت در سینما است. جامعه آماری این پژوهش شامل مطالعات در دسترس و مرتبط با عنوان پژوهش از سال ۱۳۹۵ تا ۱۴۰۴ در داخل کشور و از سال ۲۰۰۹ تا سال ۲۰۲۵ میلادی در خارج کشور بود. جستجوی مقالات در پایگاه‌های اطلاعاتی نورمگز، پایگاه جهاد دانشگاهی، مگیران، بانک اطلاعات پژوهش‌های فرهنگی و اجتماعی، و پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات ایران (ایرانداک) و پایگاه‌های جستجوی بین‌المللی شامل پابمد (PubMed)، اسکوپوس (Scopus)، ساینس دایرکت (ScienceDirect)، اشپرنگر (Springer) و گوگل اسکالر (Google Scholar) انجام شد. تمامی مقالات در بازه زمانی مشخص شده که حاوی این کلیدواژه‌ها در عنوان، چکیده یا واژگان کلیدی بودند، مورد ارزیابی قرار گرفتند.

مطابق دستورالعمل PRISMA، فرایند شناسایی و غربالگری مقالات در چهار مرحله انجام شد. ابتدا، تعداد ۶۸ مقاله شناسایی شد که پس از حذف موارد تکراری (۱۳ مقاله) و عدم دسترسی به تمام متن مقالات (۹ مقاله)، تعداد ۴۶ مقاله باقی ماند. در مرحله بعد، عنوان و چکیده این مقالات بررسی شد که از این تعداد، ۱۴ مقاله به دلیل همپوشانی زیاد با

تحلیل روان‌شناختی بازنمایی اختلالات ... (سیما رسولی و سیف‌اله آقاجانی) ۱۸۷

محتوای دیگر و همچنین ۱۰ مقاله نیز به دلیل بررسی همزمان سایر اختلالات همراه با اختلالات شخصیت حذف شدند. در نهایت، ۲۲ مقاله با توجه به معیارهای ورود که شامل: (۱) سال چاپ و پذیرش مقاله در بازه زمانی تعیین شده (۲) وجود کلید واژه‌های مرتبط با عنوان پژوهش (۳) اشاره به یکی از انواع اختلالات شخصیت بود، برای تحلیل نهایی انتخاب شد.

نمودار ۱. نمودار جریان نحوه انتخاب مقالات برای ورود به مطالعه

جدول ۱. فلوجارت جستجوی مقالات در روش مرور سیستماتیک

معیارهای ورود و انتخاب مطالعات	عنوان‌هایی که اشاره به یکی از انواع اختلالات شخصیت داشتند، سال چاپ و پذیرش مقاله در بازه زمانی تعیین شده، وجود کلیدواژه‌های مرتبط با عنوان پژوهش
معیارهای خروج مطالعات	مقالاتی با همپوشانی زیاد با محتوای دیگر مقالات، بررسی همزمان سایر اختلالات همراه، در دسترس نبودن چکیده یا تمام متن یک مقاله
روش‌های جستجو	کلیدواژه‌های مورد جستجو در پایگاه‌های فارسی: اختلالات روانی در سینما، اختلالات شخصیت، بازنمایی روان‌شناختی، روان‌شناسی فیلم، سینما، شخصیت کلیدواژه‌های مورد جستجو در پایگاه‌های انگلیسی: Mental disorders in cinema, personality disorders, psychological representation, film psychology, cinema, personality جستجوی داخلی: نورمگز، پایگاه جهاد دانشگاهی (SID)، مگیران، بانک اطلاعات پژوهش‌های فرهنگی و اجتماعی و پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات ایران (ایرانداک) پایگاه‌های جستجوی بین‌المللی: PubMed, PsycINFO, Springer, ScienceDirect, PubMed Google, Scholar, Scopus تعیین محدوده زمانی: ۱۳۹۵ تا ۱۴۰۴ شمسی و ۲۰۰۹ تا ۲۰۲۵ میلادی

جدول ۲. نتایج به دست آمده از مطالعات مرتبط

ردیف	نویسنده	سال انتشار	عنوان مقاله	عنوان اختلال
۱	فاطمی، ویشکا؛ سوقی، شهرزاد؛ دادخواه، پژمان	۱۳۹۷	تحلیل و بررسی ویژگی‌های روان‌شناختی شخصیت سیامک در فیلم ملی و راه‌های نرفته‌اش	پارانویید
۲	Kim, H. S.	۲۰۲۱	Psychoanalytic understanding of narcissism in the movie "Le Grand Bleu"	خودشیفته
۳	Ratnakaran, B., Anil, S. S., Thomas, S., & Ampanattu, S.	۲۰۱۵	Psychiatric Disorders In Malayalam Cinema	وسواسی - جبری
۴	Owoh, M.	۲۰۱۹	Exploring personality disorder through creativity in the movie's "acrimony" and "orphan". Mountain Top University	ضداجتماعی
۵	Pratiwi, Y. I.	۲۰۲۴	Histrionic Personality Disorder in the Young Adult (2011) Movie: A Case Study of the Main Character Mavis Gary	نمایشی
۶	Skryabin, V	۲۰۲۱	Analysing Joker: An attempt to establish diagnosis for a film icon	ضداجتماعی
۷	Pope, S.	۲۰۱۱	Full-length mirrors: Narcissistic personality disorder as seen in literature, film, and modern life	خودشیفته
۸	Owoh, M.	۲۰۱۹	Exploring personality disorder through creativity in the movie's "acrimony" and "orphan". Mountain Top University	مرزی
۹	Cholifah, N	۲۰۱۷	Antisocial Personality Disorder as Reflected in The Main Character in We Need to Talk about Kevin Movie by Lynne Ramsay	ضداجتماعی
۱۰	Pujam, N. K., Lahiri, G. A. J. D., & Patojoshi,	۲۰۱۵	Psychological Outlook of Cinema	مرزی
۱۱	Nguyen N	۲۰۲۴	Antisocial Personality Disorder and the Charming Male Lead	ضداجتماعی
۱۲	Ratnakaran, B., Anil, S. S., Thomas, S., & Ampanattu, S. D	۲۰۱۵	Psychiatric Disorders In Malayalam Cinema	ضداجتماعی
۱۳	Byrne, P	۲۰۰۹	Why psychiatrists should watch films (or What has cinema ever done for psychiatry?)	وابسته
۱۴	Dave, S., & Tandon, K	۲۰۱۱	Advances in Psychiatric Treatment	وابسته
۱۵	Škrobánková, L	۲۰۲۳	Mental Disorders in Literary Characters: The Osmosis of the Literary and the Psychiatric	خودشیفته

تحلیل روان‌شناختی بازنمایی اختلالات ... (سیما رسولی و سیف‌اله آقاجانی) ۱۸۹

ردیف	نویسنده	سال انتشار	عنوان مقاله	عنوان اختلال
۱۶	Bylina, L. A.	۲۰۱۲	<i>A cinema of fatal attractions: Viewing genre through borderline personality disorder</i>	مرزی
۱۷	Tholia, S.	۲۰۲۳	<i>Healing with the Nonhuman Actor: A Study of the Recuperation from Loneliness and Isolation Caused by the COVID-19 Pandemic through the Cinematic Text Lars and the Real Girl</i>	اسکیزوئید
۱۸	Ratnakaran, B., Anil, S. S., Thomas, S., & Ampanattu, S. D	۲۰۱۵	Psychiatric Disorders In Malayalam Cinema	اجتنابی
۱۹	Georgopoulou, C	۲۰۱۵	Cinema and personality disorders. <i>Journal of Psychology & Clinical Psychiatry</i>	اسکیزوئید
۲۰	Ahuja, J., & Fichadia, P. A	۲۰۲۴	<i>Concerns Regarding the Glorification of Mental Illness on Social Media</i>	اسکیزوتایپال
۲۱	Nur Zaman, F, Permaludin, U.	۲۰۲۰	The kinds of personality disorders in “inside out” movie script	اسکیزوتایپال
۲۲	Ratnakaran, B., Anil, S. S., Thomas, S., & Ampanattu, S.	۲۰۱۵	Psychiatric Disorders In Malayalam Cinema	خودشیفته

۳. یافته‌ها

برای دسته‌بندی نظام‌مند مقالات، پژوهشگر ابتدا با مرور محتوای مطالعات منتخب، به تحلیل اهداف اصلی و محورهای موضوعی آن‌ها پرداخت. در این فرایند، پژوهش‌هایی که فاقد تمرکز کافی بر مؤلفه‌های اختلالات شخصیت بودند، یا به‌طور هم‌زمان به متغیرهای روان‌شناختی نامرتبط یا غیرهمسو با چارچوب تشخیصی DSM-5 پرداخته بودند، از دامنه تحلیل خارج شدند. در نهایت، ۲۲ مطالعه شناسایی شد که به‌طور مستقیم و منسجم به بررسی شاخص‌های بالینی اختلالات شخصیت مبتنی بر ملاک‌های DSM-5 پرداخته بودند و واجد معیارهای ورود به تحلیل نهایی بودند.

جدول ۳. طبقه‌بندی فراوانی مطالعات برحسب نوع اختلال شخصیت مورد بررسی

خوشه	آماره	فراوانی	درصد	مجموع
A	اسکیزوئید	۲	۸/۵	۲۲ درصد
	اسکیزوتایپال	۲	۸/۵	

خوشه	آماره	فراوانی	درصد	مجموع
	پارانویید	۱	۵	
B	مرزی	۳	۱۳	۵۹/۵ درصد
	ضداجتماعی	۵	۲۱	
	نمایشی	۲	۸/۵	
	خودشیفته	۴	۱۷	
C	اجتنابی	۱	۵	۱۸/۵ درصد
	وابسته	۲	۸/۵	
	وسواسی-جبری	۱	۵	

نتایج جدول ۳ نشان می‌دهد که از مجموع ۲۲ پژوهش مورد بررسی، ۲۲ درصد پژوهش‌ها به خوشه A، ۵۹/۵ درصد به خوشه B و ۱۸/۵ درصد به خوشه C پرداخته‌اند. برای اعتباردهی فرایند کدگذاری و کنترل کیفیت آن، از شاخص کاپای کوهن (Cohen's Kappa) بهره گرفته شد. به‌منظور محاسبه شاخص کاپا، از یک فرد خبره (اساتید دانشگاه) در حوزه مورد بررسی خواسته شد تا بدون اطلاع از کدگذاری اولیه توسط پژوهشگر، اقدام به کدگذاری و دسته‌بندی مفاهیم کند. پس از انجام کدگذاری توسط فرد خبره، مفاهیم استخراج‌شده با کدهای ارائه‌شده توسط پژوهشگر مقایسه شدند. نزدیکی این کدها نشان‌دهنده‌ی توافق بالا بین ارزیاب‌ها بوده و بیانگر پایایی مناسب فرایند کدگذاری است. همان‌طور که در جدول ۴ مشاهده می‌شود، مقدار شاخص کاپا برابر با $۰/۸۳$ به‌دست آمده است که نشان‌دهنده‌ی توافق بسیار خوب میان کدگذارها است. این یافته تأیید می‌کند که فرایند کدگذاری از پایایی مطلوبی برخوردار بوده است.

جدول ۴. وضعیت شاخص کاپا و نتایج آماره ضریب توافق کاپای کوهن

نتایج آماره	مقدار عددی ضریب کاپا	وضعیت توافق
ارزش	کمتر از $۰/۲۰$	ضعیف
	$۰/۲۱ - ۰/۴۰$	بی‌اهمیت
نمونه	$۰/۴۱ - ۰/۶۰$	متوسط
	$۰/۶۱ - ۰/۸۰$	مناسب
معناداری	$۰/۸۱ - ۰/۹۰$	بسیار خوب

نتایج آماره	مقدار عددی ضریب کاپا	وضعیت توافق
	۰/۹۱-۱۰۰	عالی

۱.۳ پژوهش‌های مرتبط با اختلال خوشه A

۱.۱.۳ اختلال شخصیت اسکیزوئید

مطالعه‌ی تولیا (۲۰۲۳) درباره‌ی فیلم «لارس و دختر واقعی» (ساخته‌ی کریگ گیلسپی) با عنوان "درمان با بازیگر غیرانسانی: مطالعه‌ای در مورد بهبودی از تنهایی و انزوای ناشی از بیماری همه‌گیر کووید-۱۹ از طریق متن سینمایی لارس و دختر واقعی" نمونه‌ای برجسته از تحلیل روان‌شناختی اختلال شخصیت اسکیزوئید در بستر بحران اجتماعی است. این فیلم با تمرکز بر تنهایی تشدید شده در دوران همه‌گیری کووید-۱۹، نشان می‌دهد که چگونه شخصیت لارس به تدریج وارد فرآیند درمانی می‌شود که به نوعی بازگشایی تدریجی روانی و اجتماعی می‌انجامد. لارس با ویژگی‌هایی چون انزواطلبی، ترس از تماس اجتماعی، و گسست هیجانی، بازنمایی روشنی از نشانه‌های اسکیزوئیدی است. باید اذعان داشت که این پژوهش، با وجود دقت نظری در تبیین جنبه‌های درمانی شخصیت، بیش از حد بر خوانش استعاره‌ی «درمان از راه خیال» متمرکز است و از تحلیل ساختارهای روایی و تصویری فیلم در بازنمایی عینی مؤلفه‌های اختلال کمتر پرداخته شده است.

پژوهش کریسا گئورگوپولو (۲۰۱۵) با عنوان "سینما و اختلالات شخصیت" در مورد فیلم «بازمانده روز» (۱۹۹۳) به کارگردانی جیمز آیوری به‌عنوان نمونه‌ای برجسته از بازنمایی اختلال شخصیت اسکیزوئید شناخته شده است که با ویژگی‌هایی چون کناره‌گیری اجتماعی و عاطفی، بی‌میلی به روابط نزدیک، بی‌تفاوتی نسبت به تحسین یا انتقاد و علاقه‌مندی به فعالیت‌های انفرادی، هم‌راستا با معیارهای بالینی این اختلال (انجمن روان‌پزشکی آمریکا، ۲۰۱۳) است. با این حال، تحلیل وی بیش از آنکه بر مبنای مقایسه‌ی نظری یا رویکردی چندبعدی استوار باشد، بر توصیف مستقیم رفتار کاراکتر متمرکز است و از ارزیابی ساختارهای روایی و نمادین فیلم در بازتولید این اختلال غفلت می‌ورزد.

۲.۱.۳ اختلال شخصیت اسکیزوتایپال

مطالعه‌ی فرمن نورزمان و پرمانالودین (۲۰۲۰) درباره‌ی شخصیت رایلی در فیلم "درون و بیرون" نمونه‌ای برجسته از تحلیل روان‌شناختی اختلال شخصیت اسکیزوتایپال در بستر سینماست. او با اتکا به ملاک‌های DSM-5 و تحلیل دیالوگ‌ها و تصاویر فیلم، نشان می‌دهد که چگونه تجربه‌ی فقدان و گسست از محیط آشنا، به بروز ویژگی‌هایی چون حساسیت بیش از حد، دشواری در ارتباط اجتماعی و نوسان هیجانی در رایلی منجر می‌شود. رایلی میان میل به سازگاری با محیط جدید و اندوه ناشی از جدایی از گذشته دچار کشمکش است؛ وضعیتی که فرمن آن را بازتابی از اختلال اسکیزوتایپال در قالب روایت سینمایی می‌داند. یک نکته بسیار مهم و جدی که می‌توان با نگاه نقادانه بر آن نگریست این موضوع است که در چارچوب DSM-5، اختلالات شخصیت باید به‌صورت الگوهای پایدار از تجربه و رفتار در طول زمان تعریف شده و صرفاً بر اساس واکنش‌های موقتی به شرایط محیطی نباشد. در فیلم *درون و بیرون*، رفتار رایلی با تغییر محیط (اسباب‌کشی، بحران بلوغ، فشار خانوادگی) دستخوش نوسان است، اما پس از فرایند پذیرش و تعامل هیجانی، به تعادل بازمی‌گردد که با ماهیت پایدار اختلال اسکیزوتایپال ناسازگار است.

مطالعه‌ی آهوجا و فیچادیا (۲۰۲۴) درباره‌ی شخصیت کبیر در فیلم کبیر سینگ با عنوان "نگرانی‌ها در مورد تجلیل از بیماری‌های روانی در رسانه‌های اجتماعی" نمونه‌ای قابل توجه از تحلیل روان‌شناختی اختلال شخصیت اسکیزوتایپال در سینمای معاصر هند است. نویسندگان با اتکا بر شواهد روان‌پزشکی و بازخوانی رفتارهای کبیر در بستر روایت فیلم، نشان می‌دهند که چگونه ویژگی‌هایی چون انزوای اجتماعی، تفکر جادویی، بدگمانی، سبک دلبستگی ناسالم و سوءمصرف مواد، در قالب یک شخصیت سینمایی، بازنمایی شده‌اند. کبیر که در مواجهه با شکست عشقی دچار فروپاشی روانی می‌شود، از تماس واقعی با دیگران فاصله می‌گیرد و به سمت روابط پرخاشگرانه، کنترل‌گرایانه و گسسته از واقعیت سوق پیدا می‌کند؛ ویژگی‌هایی که در چارچوب DSM-5 با اختلال شخصیت اسکیزوتایپال قابل انطباق هستند. با وجود تلاش ارزشمند آهوجا و فیچادیا (۲۰۲۴) در به‌کارگیری چارچوب DSM-5 برای تحلیل شخصیت کبیر، تطبیق این شخصیت با اختلال اسکیزوتایپال از انسجام نظری کافی برخوردار نیست. بسیاری از رفتارهای او بیش از آنکه ناشی از الگوی پایدار خوشه A باشند، با ویژگی‌های خوشه B (به‌ویژه تکانشگری و بی‌ثباتی

تحلیل روان‌شناختی بازنمایی اختلالات ... (سیما رسولی و سیف‌اله آقاجانی) ۱۹۳

هیجانی) هم‌خوانی دارند. از این‌رو، تحلیل مذکور مرز روشنی میان واکنش‌های هیجانی موقعیتی و ساختار شخصیتی پایدار ترسیم نمی‌کند.

۳.۱.۳ اختلال شخصیت پارانویید

در پژوهش فاطمی و همکاران (۱۳۹۷) درباره‌ی فیلم ملی و راه‌های نرفته‌اش، شخصیت سیامک به‌عنوان نمونه‌ای از اختلال شخصیت پارانویید معرفی شده است. نویسندگان با تمرکز بر ریشه‌های خانوادگی و بی‌اعتمادی مزمن، نشان داده‌اند که چگونه سوءظن و کنترل‌گری افراطی به فروپاشی ارتباط عاطفی می‌انجامد. با این حال، تحلیل آنان از منظر انسجام نظری نیازمند دقت بیشتری است، زیرا شواهد فیلم بیشتر بیانگر واکنش‌های موقعیتی در بستر تعارضات خانوادگی است تا الگوی پایدار و فراگیر بی‌اعتمادی که در DSM-5 برای تشخیص اختلال پارانویید ذکر شده است.

۲.۲ پژوهش‌های مرتبط با اختلال خوشه B

۱.۲.۳ اختلال شخصیت نمایشی

پژوهش پراتیوی (۲۰۲۴) با عنوان "اختلال شخصیت نمایشی در فیلم بزرگسال جوان (۲۰۱۱): مطالعه‌ی موردی شخصیت ماویس گری" نمونه‌ای شاخص از تلاش برای انطباق تحلیل سینمایی با ملاک‌های DSM-5 است. نویسنده نشان می‌دهد که شخصیت ماویس گری با احراز هفت ملاک از هشت ملاک تشخیصی DSM-5، بازنمایی روشنی از ویژگی‌های اختلال شخصیت نمایشی دارد. با این حال، تمرکز صرف بر شمارش ملاک‌های تشخیصی بدون بررسی شدت، تداوم و تأثیر عملکردی علائم، موجب تقلیل تحلیل به سطحی توصیفی شده است. در DSM-5، تشخیص اختلال نه تنها بر تعداد معیارها، بلکه بر پایداری الگوهای رفتاری در زمان و بافت‌های مختلف، و میزان اختلال در کارکرد اجتماعی و شغلی فرد نیز استوار است. از این‌رو، غفلت از ارزیابی پویایی و تداوم نشانه‌ها، نوعی ساده‌سازی مفهومی در تحلیل پراتیوی محسوب می‌شود که مانع از ارائه تبیینی جامع از سازوکار روان‌شناختی شخصیت می‌گردد.

تحلیل ارائه شده از فیلم دختر گسیخته ساخته شده در سال ۱۹۹۹ در پژوهش اشکروبانکوا در سال ۲۰۲۳ با عنوان "اختلالات روانی در شخصیت‌های ادبی: نفوذ ادبیات و روان‌پزشکی" با تمرکز بر شخصیت لیزا، نمونه‌ای قابل توجه از بازنمایی اختلال شخصیت

نمایشی در سینما به شمار می‌رود. در این فیلم، لیزا با برخورداری از رفتارهای نمایشی، واکنش‌های هیجانی اغراق‌شده، نیاز مداوم به جلب توجه، و روابط سطحی و ناپایدار، دست‌کم شش ملاک از هشت ملاک تشخیصی اختلال شخصیت نمایشی در DSM-5 را احراز می‌کند. نقش‌آفرینی آنجلینا جولی نیز با تأکید بر زبان بدن پرتحرک، لحن اغراق‌آمیز و نفوذ روانی بر دیگر شخصیت‌ها، این تصویر بالینی را تقویت می‌کند. نکته قابل توجه در این پژوهش این است که بررسی اختلالات با DSM-5 نیازمند بررسی تداوم و شدت علائم است. تحلیل پژوهش به جای توجه به تحولات روانی شخصیت در طول فیلم، رفتارهای منفرد را فهرست کرده است و به این ترتیب، امکان بررسی پویایی روانی و تعامل با روایت فراهم نشده است.

۲.۲.۳ اختلال شخصیت ضداجتماعی

هرچند آسیب‌شناسی روانی و شخصیتی آرتور در فیلم جوکر پیچیده و ترکیبی از ویژگی‌های غیرعادی شخصیت را نشان می‌دهد، تحلیل دقیق مولفه‌های قابل ردیابی اختلالات روانی، چارچوبی برای فهم رفتار او فراهم می‌آورد. بر اساس بررسی علائم، رفتارها و صحنه‌های فیلم در پرتو کتاب DSM-5، می‌توان مشاهده کرد که آرتور برخی ویژگی‌های مرتبط با روان‌پریشی و اختلالات شخصیت را نشان می‌دهد. اگرچه پژوهشگر با بررسی معیارهای اختلال شخصیت ضد اجتماعی به درستی نتیجه می‌گیرد که آرتور به این اختلال مبتلا نیست، اما بسیاری از ویژگی‌های او با اختلال شخصیت خودشیفته، همخوانی دارد. با این حال، یکی از مؤلفه‌های کلیدی در اختلالات شخصیت خودشیفته، عدم پذیرش بیماری و فقدان رنج شخصی ناشی از وضعیت روانی است، به گونه‌ای که عمدتاً اطرافیان فرد از پیامدهای رفتارهای او آسیب می‌بینند و فرد خود برای درمان اقدامی نمی‌کند. در فیلم جوکر، اما شاهد آن هستیم که آرتور به دلیل رنج ناشی از وضعیت روانی خود، نزد درمانگر می‌رود و در پی مداخله درمانی است؛ بنابراین، نمی‌توان به طور قطعی او را مبتلا به اختلال شخصیت خودشیفته دانست.

مطالعه چلیفا (۲۰۱۷) در فیلم «باید درباره کوین صحبت کنیم» نیز بازتابی از اختلال شخصیت ضداجتماعی را در شخصیت کوین به تصویر می‌کشد؛ شخصیتی که هوش بالا، برنامه‌ریزی دقیق، فریبندگی و علائم بروز یافته از سنین پایین را نشان می‌دهد و فاقد درمان قطعی است. مسئله قابل توجه در این پژوهش عدم اشاره نویسنده به علائم قبل از هفده

سالگی کوین است، زیرا بر طبق DSM-5 که خود پژوهشگر نیز بر اساس آن تحلیل شخصیت را شکل داده است، پیش نیاز برچسب زدن به یک فرد مبتلا به اختلال شخصیت ضد اجتماعی وجود علائم اختلال سلوک در قبل از پانزده سالگی است، در صورتی که کوین در هفده سالگی دچار تغییرات شدید خلق و خو می شود و قبل از این سن علائمی دال بر وجود اختلال از خود بروز نمی دهد.

پژوهش نائومی نگوین (۲۰۲۴) شخصیت تام ریلی را نمونه‌ای از بازنمایی پیچیده اختلالات شخصیت به‌ویژه ویژگی‌های ضداجتماعی و خودشیفته در سینما می‌داند. ریلی فردی با ظاهری آرام، مودب و کاریزماتیک است که در تعامل اولیه، همدلی مخاطب را برمی‌انگیزد. او بسیار باهوش، تطبیق‌پذیر و توانمند در خواندن هیجانات دیگران است، اما این توانایی‌ها را برای فریب، سوءاستفاده و پیشبرد اهداف شخصی‌اش به کار می‌برد. ویژگی‌هایی همچون دروغ‌گویی مداوم، نداشتن همدلی واقعی، بی‌تفاوتی نسبت به پیامدهای رفتارش بر دیگران، و استفاده ابزاری از روابط انسانی، از عناصر کلیدی شخصیت او هستند که با معیارهای اختلال شخصیت ضداجتماعی (ASPD) و گاهی نیز اختلال شخصیت مرزی یا خودشیفته هم‌پوشانی دارند. با این حال، به دلیل چهره جذاب، هوش بالا و موقعیت‌های سینمایی خاص، مخاطب اغلب به‌جای انزجار، دچار تردید و حتی همدلی با او می‌شود.

در تحلیل پژوهش راتناکاران و همکاران (۲۰۲۳) از سینمای مالایالام، شخصیت‌های مرد فیلم «قاتلان» (۱۹۸۵) و «موکوندتا، سومیترا تماس می‌گیرد» (۱۹۸۸) نمونه‌های بارزی از اختلال شخصیت ضداجتماعی به شمار می‌روند که با ویژگی‌هایی چون بی‌رحمی، نقض قوانین اجتماعی، دست‌کاری و فقدان احساس گناه بازنمایی شده‌اند. البته باید اذعان نمود که پژوهش به بازنمایی رفتارها تمرکز دارد و به مولفه‌های اختلال شخصیت ضد اجتماعی اشاره‌ای ندارد و توضیح نمی‌دهد که این‌گونه رفتارها چگونه با مدل‌های روان‌شناختی، اجتماعی یا عصبی-رفتاری مرتبط هستند. این محدودیت باعث می‌شود که پژوهش کمتر بینش تحلیلی بدهد و بیشتر در سطح مشاهده باقی بماند. بنابراین، انسجام نظری تحلیل کامل نیست.

پژوهش موناچیمسو اووه (۲۰۱۹) در تحلیل فیلم یتیم در مقاله "بررسی اختلال شخصیت از طریق خلاقیت در فیلم‌های «رنجش» و «یتیم»" بازنمایی قابل‌توجهی از اختلال شخصیت ضداجتماعی ارائه می‌دهد. اختلالی که در صورت پنهان ماندن و بی‌توجهی

نسبت به علائم آن یا همراهی با اختلالات دیگر، می‌تواند پیامدهای فاجعه‌باری برای اطرافیان به دنبال داشته باشد. در این اثر، زوجی که به‌تازگی فرزند خود را از دست داده‌اند، دختری به نام آستر را به فرزندخواندگی می‌پذیرند. رفتارهای نگران‌کننده‌ی آستر از جمله فریب‌کاری، خشونت، دروغ‌گویی و بی‌احساسی به‌تدریج چهره‌ای نگران‌کننده از او آشکار می‌سازد.

۳.۲.۳ اختلال شخصیت خودشیفته

تحلیل هان سونگ کیم (۲۰۲۱) درباره فیلم "آبی بزرگ" از منظر نظری قابل توجه است، زیرا تلاش می‌کند پیوندی میان آسیب‌های رشدی و شکل‌گیری صفات خودشیفتگی برقرار کند. با این حال، از نظر انسجام نظری، پژوهش دچار نوعی هم‌پوشانی میان «ویژگی‌های شخصیتی» و «اختلال بالینی» است. در چارچوب DSM-5، اختلال شخصیت خودشیفته زمانی مطرح می‌شود که الگوی بزرگ‌منشی و فقدان همدلی پایدار، فراگیر و منجر به اختلال در کارکرد اجتماعی باشد، و این وضعیت صرفاً محصول شرایط یا تجربه‌های خاص مانند فقدان والدین یا رقابت نیست. در تحلیل کیم، این تمایز به‌روشنی حفظ نشده و رفتار شخصیت‌ها بیشتر به عنوان واکنشی هیجانی و موقعیتی تفسیر می‌شود و نشانه‌ای از یک الگوی بالینی پایدار تلقی نمی‌گردد. از این رو، اگرچه پژوهش در سطح روایی غنی است، اما از منظر روان‌پزشکی، انسجام نظری و تشخیصی کاملی با معیارهای DSM-5 برقرار نمی‌کند.

پژوهش پاپ (۲۰۱۱) درباره فیلم «برایش بمیر» تحلیلی روان‌شناختی از شخصیت اصلی فیلم، سوزان استون، ارائه می‌دهد و او را نمونه‌ای بارز از اختلال شخصیت خودشیفته می‌داند. در این تحلیل، پاپ نشان می‌دهد که شخصیت سوزان با ویژگی‌هایی چون نیاز اغراق‌آمیز به دیده شدن، آرزوی شدید برای تحسین، و ناتوانی در همدلی با دیگران، مصداقی بالینی از خودشیفتگی پاتولوژیک به شمار می‌رود. سوزان با بهره‌برداری ابزاری از اطرافیان از جمله نوجوانانی که او را در رسیدن به اهدافش یاری می‌کنند، به‌وضوح نشانه‌هایی از استثمارگری، فقدان احساس گناه، و بی‌رحمی عاطفی از خود بروز می‌دهد. پاپ همچنین بر این نکته تأکید می‌کند که شخصیت سوزان نمادی از وسواس‌های فرهنگی معاصر نسبت به شهرت و رسانه‌های جمعی است. او برای رسیدن به جایگاه یک چهره تلویزیونی، حاضر است اصول اخلاقی و انسانی را زیر پا بگذارد و این انگیزه بیمارگونه

برای دیده شدن، بازتابی از خلأ درونی و خودپنداره‌ای شکننده است که به‌عنوان یکی از ویژگی‌های اصلی اختلال شخصیت خودشیفته در DSM-5 شناخته می‌شود.

بخش دیگر مطالعه راتناکاران و همکاران (۲۰۲۳) با عنوان "اختلالات روان‌پزشکی در سینمای مالایالام" به بازنمایی اختلال خودشیفتگی در شخصیت‌های فیلم‌هایی مانند «هنرمند» (۲۰۱۳) و «دریای تنها» پرداخته است؛ جایی که حساسیت شدید به انتقاد، نیاز افراطی به تحسین و واکنش‌های خصمانه در برابر نادیده گرفته شدن، ساختار شخصیتی را شکل می‌دهد. هرچند که در این پژوهش، پژوهشگر سعی دارد بر اساس دیالوگ‌ها و رفتارهای شخصیت اصلی به این موضوع بپردازد که شخصیت ساختاری است که متعین کننده چگونگی سازگاری فرد با محیط است و چگونه این سازگاری را بروز می‌دهد اما در طول ارائه پژوهش تنها به دیالوگ‌ها بسنده کرده است و به تحلیل شخصیت از روی رفتار نپرداخته است.

در ادامه روند پژوهشی اشکروبانکوا در سال ۲۰۲۳ درباره رمان و فیلم *روانی/امریکایی* با "عنوان اختلالات روانی در شخصیت‌های ادبی: نفوذ ادبیات و روان‌پزشکی" با تمرکز بر شخصیت پاتریک بیتمن نشان می‌دهد که چگونه اختلال شخصیت خودشیفته از طریق احساس بزرگ‌منشی، نیاز شدید به تحسین، ضعف در همدلی و اشتغال ذهنی با موفقیت و قدرت بازنمایی می‌شود. بیتمن خود را برتر و شایسته‌تر از دیگران می‌داند، به تایید مداوم دیگران وابسته است، و ظاهر و اعتبار اجتماعی‌اش را با وسواس حفظ می‌کند. این ویژگی‌ها در رفتارهای نمایشی او، مانند وسواس بر کارت ویزیت یا توجه وسواس‌گونه به ظاهر و موی خود، نمود می‌یابد. ریشه این ویژگی‌ها را می‌توان در عزت‌نفس شکننده، اضطراب شدید نسبت به جایگاه اجتماعی و نیاز بیمارگون به دیده شدن جست‌وجو کرد. این پژوهش اگرچه ویژگی‌های بارز اختلال شخصیت خودشیفته را شناسایی و بازنمایی می‌کند، اما پیوند سیستماتیک میان رفتارهای نمایشی و معیارهای DSM-5 به‌طور کامل برقرار نشده است. مشخص نیست که آیا این رفتارها صرفاً واکنش‌های موقعیتی هستند یا الگویی پایدار و فراگیر که شاخص اختلال شخصیت خودشیفته است. علاوه بر این، تحلیل عمده‌تاً بر توصیف رفتارها و نشانه‌ها متمرکز است و کمتر به بررسی پایداری، شدت و تأثیر عملکردی علائم پرداخته شده است؛ عواملی که برای انطباق دقیق با DSM-5 ضروری هستند.

۴.۲.۳ اختلال شخصیت مرزی

تحلیل روان‌شناختی شخصیت الکس فارست در فیلم «جذابیت مرگبار» همسو با معیارهای DSM-5 عمل کرده و توانسته ویژگی‌های بارز اختلال شخصیت مرزی را به خوبی شناسایی کند. شناسایی خلق‌وخوی ناپایدار، نوسانات شدید هیجانی، وابستگی افراطی به شریک عاطفی و ترس از طرد شدن نشان می‌دهد که پژوهشگران توانسته‌اند محورهای کلیدی بالینی این اختلال را در بازنمایی سینمایی استخراج کنند. همچنین تمرکز بر واکنش‌های هیجانی شدید در مواجهه با احساس رهاشدگی و نمایش تضادهای هیجانی در روابط نزدیک، با DSM-5 همسو است، چرا که این معیارها از شاخص‌های برجسته اختلال مرزی به شمار می‌روند. تحلیل حاضر به خوبی نشان می‌دهد که شخصیت الکس فارست نه تنها در رفتارهای فردی، بلکه در تعاملات اجتماعی نیز بازتاب‌دهنده الگوهای پایدار و قابل تشخیص اختلال مرزی است.

پژوهش موناچیمسو اووه (۲۰۱۹) در تحلیل فیلم‌های «رنجش» در پژوهشی با عنوان "بررسی اختلال شخصیت از طریق خلاقیت در فیلم‌های «رنجش» و «یتیم» "نمونه‌هایی شاخص از اختلال شخصیت مرزی را ارائه داده است. تحلیل شخصیت ملیندا در فیلم «رنجش» همسو با DSM-5 است، چرا که پژوهشگر با دقت به ویژگی‌های رفتاری و هیجانی بارز اختلال مرزی توجه کرده است؛ از جمله نوسانات شدید خلقی، رفتارهای تکانشی و مشکلات جدی در روابط بین‌فردی. علاوه بر این، تأکید بر تأثیر تخریب روابط خانوادگی بر شدت و ظهور این ویژگی‌ها، ابعاد محیطی و روانی اختلال را برجسته می‌کند و خوانش شخصیت را از سطح صرفاً رفتاری فراتر می‌برد. این رویکرد باعث شده تحلیل، هم از نظر تطبیق با ملاک‌های بالینی و هم از منظر بازنمایی روان‌شناختی نظام‌مند، از انسجام نظری خوبی برخوردار باشد.

پژوهش بایلینا (۲۰۱۲) با ارائه رویکردی نوآورانه به تحلیل ژانر در سینما، محدودیت‌های سنتی دسته‌بندی فیلم‌ها را کنار می‌گذارد و ژانر را به‌عنوان ابزار شناسایی الگوهای معنایی و روان‌شناختی در آثار سینمایی معرفی می‌کند. این رویکرد امکان می‌دهد تا بازنمایی اختلال شخصیت مرزی (BPD) در فیلم‌ها، فراتر از تفاوت‌های ظاهری ژانری مانند درام، معمایی یا هیجانی، تحلیل و مقایسه شود. در این مطالعه، فیلم‌هایی مانند *جاذبه مرگبار* (۱۹۸۷) و *دختر، گسیخته* (۱۹۹۹) با وجود تفاوت‌های آشکار در سبک و ساختار، به‌مثابه نمونه‌های مشترک بازنمایی BPD مورد بررسی قرار گرفته‌اند. بایلینا نشان می‌دهد که

تمرکز بر ویژگی‌های روان‌شناختی مشترک شخصیت‌ها، از جمله نوسانات خلقی شدید، ترس از طردشدگی، وابستگی افراطی و الگوهای رفتاری هیجانی، امکان تحلیل یکپارچه اختلالات شخصیت را فراهم می‌آورد و این رویکرد را از تحلیل‌های صرفاً ژانری یا سطحی متمایز می‌کند. مزیت اصلی این مطالعه، ایجاد معیاری میان‌رشته‌ای برای تحلیل روان‌شناختی شخصیت‌ها است، به این معنا که تحلیل شخصیت‌ها مبتنی بر DSM-5 یا نشانه‌های بالینی BPD، نه محدود به ژانر، بلکه قابل تعمیم به مجموعه‌ای از فیلم‌ها با ویژگی‌های روان‌شناختی مشابه است.

۳.۳ پژوهش‌های مرتبط با اختلال خوشه C

۱.۳.۳ اختلال شخصیت اجتنابی

مطالعه‌ی راتناکاران و همکاران (۲۰۲۳) با عنوان "اختلالات روان‌پزشکی در سینمای مالایالام" نشان داد که در آثار سینمایی مانند «در دور دست» (۲۰۰۴) و «میلی» (۲۰۱۵)، شخصیت‌های زن با ویژگی‌های مرتبط با اختلال شخصیت اجتنابی به تصویر کشیده شده‌اند که از ترس طرد و حساسیت بالا به قضاوت دیگران رنج می‌برند اما در عمق وجودشان میل به ارتباط و همراهی نیز مشاهده می‌شود. هرچند این مطالعه توانسته است بازنمایی نسبتاً واقع‌گرایانه‌ای از اختلال شخصیت اجتنابی ارائه دهد، اما تمرکز آن بیشتر بر لایه‌های روایی و تجربی فیلم‌هاست و بر انطباق دقیق با ملاک‌های DSM-5 تأکیدی ندارد. در این چارچوب، تحلیل یاد شده بیش از آن که به بررسی پایداری الگوهای شخصیتی یا تأثیر آن‌ها بر کارکرد فردی بپردازد، به جلوه‌های عاطفی و موقعیتی ترس و انزوا محدود می‌شود.

۲.۳.۳ اختلال شخصیت وابسته

تحلیل برنه در سال ۲۰۰۹ درباره فیلم "در مورد باب چی؟" با تمرکز بر شخصیت باب وایلی نشان می‌دهد که چگونه اختلال شخصیت وابسته از طریق ترس شدید از رها شدن، ناتوانی در تصمیم‌گیری بدون اطمینان‌بخشی دیگران، نیاز مفرط به مراقبت و چسبندگی هیجانی بازنمایی می‌شود. این ویژگی‌ها، همان‌گونه که در فیلم برجسته شده‌اند، ریشه در اضطراب‌های عمیق، عزت‌نفس شکننده و احتمالاً تجربه‌های منفی دوران کودکی دارند. عملکرد باب، که در ابتدا به صورت کمیک نمایش داده می‌شود، درواقع نمود پویایی

پیچیده‌ای از ناتوانی در خودتکایی و وابستگی بیمارگون به دیگران است؛ پویایی‌ای که به خوبی بستری برای آموزش بالینی فراهم می‌کند.

همسو با پژوهش برنه، دیو و تاندون (۲۰۱۱) نیز در مقاله‌ی "آموزش سینمایی در روان‌پزشکی" با رویکردی آموزشی به فیلم نگریسته‌اند و آن را به‌عنوان منبعی مؤثر برای آموزش ویژگی‌های بالینی اختلال شخصیت وابسته در فیلم "در مورد باب چی؟" معرفی می‌کنند. به باور آنان، رفتارهای باب، از جمله وابستگی افراطی به درمانگر، ناتوانی در عملکرد مستقل و اضطراب در غیاب یک منبع حمایتگر با دقت روان‌پزشکی قابل تحلیل‌اند. هرچند این پژوهش رویکردی نوآورانه در بهره‌گیری از فیلم برای آموزش مفاهیم روان‌پزشکی اتخاذ کرده‌اند، اما از منظر انسجام نظری، تحلیل آن‌ها تا حدی توصیفی باقی می‌ماند. تمرکز اصلی بر هم‌خوانی ظاهری رفتارهای باب با ملاک‌های DSM-5 است، در حالی که به ابعاد پویایی شخصیت، زمینه‌های رشدی و کارکردهای دفاعی او کمتر توجه شده است. افزون بر این، پژوهشگران تأثیر زمینه‌ی روایی و طنزآمیز فیلم را در شکل‌دهی به برداشت مخاطب نادیده گرفته‌اند؛ عاملی که می‌تواند در ارزیابی واقع‌گرایی بالینی شخصیت نقش تعیین‌کننده‌ای داشته باشد. بنابراین، هرچند مطالعه در سطح آموزشی ارزشمند است، از منظر تحلیلی نیازمند تعمیق مفهومی و توجه به پیوند میان ساختار سینمایی و بازنمایی روان‌شناختی می‌باشد.

۳.۳.۳ اختلال شخصیت وسواسی-جبری

مطالعه‌ی راتناکاران و همکاران (۲۰۲۳) با عنوان "اختلالات روان‌پزشکی در سینمای مالایالام" با تمرکز بر فیلم‌هایی چون «شمال ۲۴ کاتهام» و «زمان»، بازنمایی اختلال شخصیت وسواسی-جبری را در قالب شخصیت‌های مردی نشان می‌دهد که گرفتار کمال‌گرایی افراطی، پایبندی خشک به قواعد و ناتوانی در سازگاری با تغییرند. این تحلیل از منظر انسجام نظری و بالینی، پژوهش یاد شده دچار نوعی ساده‌سازی مفهومی است؛ زیرا تمایز میان وسواس فکری-عملی به‌عنوان یک طبقه از اختلالات روانی و شخصیت وسواسی-جبری به‌عنوان الگوی شخصیتی پایدار به‌روشنی ترسیم نشده است. در DSM-5، اختلال شخصیت وسواسی-جبری صرفاً به وجود افکار تکراری یا رفتارهای آیینی وابسته نیست، بلکه به الگوی مزمن کنترل، نظم‌طلبی و انعطاف‌ناپذیری شناختی اشاره دارد که تمام

ابعاد زندگی فرد را دربر می‌گیرد. در حالی که در تفسیر راتناکاران، نشانه‌ها عمدتاً به سطح رفتاری و موقعیت‌های خاص محدود مانده‌اند.

۴. بحث و نتیجه‌گیری

در دنیای سینما، شخصیت‌ها همواره ابزاری برای انتقال پیام‌ها و مفاهیم پیچیده انسانی بوده‌اند. به ویژه شخصیت‌های مبتلا به اختلالات روانی و شخصیتی، با ویژگی‌های منحصر به فرد خود، ظرفیت‌های بالایی برای تحلیل‌های روان‌شناختی دارند. بنابراین هدف از این پژوهش، بازنمایی اختلالات شخصیت مطرح شده در مورد شخصیت‌های اصلی فیلم مبتنی بر کتاب راهنمای تشخیصی و آماری اختلالات روانی نسخه پنجم بود. یافته‌های این پژوهش نشان می‌دهد که بازنمایی اختلالات شخصیت در سینما، به‌ویژه در فیلم‌های داستانی بلند، نه تنها ابزاری برای سرگرمی بلکه بستری پیچیده برای بازتاب و تحلیل روان‌پزشکی و روان‌شناسی است. شخصیت‌های سینمایی با بهره‌گیری از ظرفیت‌های روایی، بازیگری، و عناصر دیداری قادرند ساختارهای روانی پیچیده‌ای مانند اختلالات شخصیت را به‌گونه‌ای بازآفرینی کنند که با معیارهای بالینی، از جمله ملاک‌های تشخیصی DSM-5، هم‌خوانی داشته باشند. این بازنمایی‌ها به‌ویژه در خوشه‌های A، B و C اختلالات شخصیت، ابعاد متفاوتی از آسیب‌شناسی روانی را در بسترهای فرهنگی، اجتماعی و تاریخی بازتاب می‌دهند.

در حوزه اختلالات خوشه A، پژوهش‌های گنورگوپولو و تولیا با تحلیل فیلم‌هایی چون بازمانده روز و لارس و دختر واقعی با بازنمایی دقیق نشانه‌های اختلال شخصیت اسکیزوئید، نشان می‌دهند که چگونه انزوای طلبی، گسست هیجانی و ترس از تماس اجتماعی می‌تواند در قالب شخصیت‌هایی کناره‌گیر و درون‌گرا، تصویری بالینی و در عین حال همدلانه بیافریند. این امر نشان می‌دهد که سینما، حتی در بستری تخیلی، می‌تواند به‌درستی مکانیزم‌های دفاعی و پویایی درونی این اختلالات را به تصویر بکشد. از سوی دیگر، پژوهش‌های فرمن نورزمان و پرمانالودین و همچنین آهوجا و فیچادیا، با تحلیل شخصیت‌هایی مانند کبیر در کبیر سینگ یا رایلی در درون و بیرون، ابعاد مختلفی از اختلال شخصیت اسکیزوتایپال را با ویژگی‌هایی چون تفکر جادویی، حساسیت بین‌فردی و گسست از واقعیت نمایان می‌سازند. شخصیت‌هایی که در مرز باریک میان رنج شخصی و خطر اجتماعی در نوسان‌اند.

در خوشه B، پژوهش‌ها حاکی از آن است که سینما تمایل زیادی به پرداختن به اختلالاتی چون اختلال شخصیت ضداجتماعی، نمایشی، مرزی و خودشیفته به دلیل بار دراماتیک و پتانسیل سینمایی بالای این اختلالات دارد. از تحلیل شخصیت‌هایی چون ماویس گری در بزرگسال جوان و لیزا در دختر، گسیخته گرفته تا کوین، جوکر، آستر و پاتریک بیتمن، می‌توان نتیجه گرفت که بسیاری از این شخصیت‌ها با معیارهای تشخیصی مطابقت دارند، اما گاه در فرآیند روایت، دچار نوعی اغراق، رمانتیزه‌سازی یا هیجان‌زدایی از واقعیت بالینی می‌شوند. به‌ویژه در مورد شخصیت‌هایی مانند جوکر یا بیتمن، جذابیت بصری و سبک زندگی متمایز آنان می‌تواند منجر به نوعی درهم‌آمیزی خطرناک میان بیماری روانی و کاریزما شود، پدیده‌ای که آهوجا و فیچادیا (۲۰۲۴) از آن با عنوان رمانتیزه‌سازی بیماری روانی در رسانه‌های اجتماعی یاد کرده‌اند. این یافته، زنگ خطری برای مرز باریک میان آگاهی‌بخشی و تجلیل از اختلالات روانی در فرهنگ عمومی است.

در سینما، بازنمایی اختلالات شخصیت خوشه C بیش از آن که مبتنی بر جلوه‌های بیرونی و نمایشی باشد، بر درون‌مایه‌های روانی و اضطرابی این اختلالات تمرکز دارد. در واقع، فیلم‌ها در مواجهه با شخصیت‌هایی از این خوشه، به‌جای تأکید بر کنش‌های آشکار یا رفتارهای نمایشی، بر تجربه‌ی ذهنی اضطراب، ترس از طرد، و احساس نابسندگی مزمن تمرکز می‌کند. نمونه‌هایی همچون باب وایلی در فیلم در مورد باب چی؟ (بر اساس تحلیل برنه) یا شخصیت‌های دارای اختلال اجتنابی در پژوهش‌های دیو و تاندون و راتناکاران و همکاران، مصداق‌هایی از این گرایش‌اند. این شخصیت‌ها درواقع نماینده‌ی افرادی هستند که میان میل به ارتباط و هراس از قضاوت، در نوسان‌اند؛ افرادی که «طردشدگی» را پیش از وقوع، به‌صورت اضطراب دائمی زیسته و به‌جای تعامل، به کناره‌گیری پناه می‌برند. سینما با بهره‌گیری از ابزارهایی چون مونولوگ‌های درونی، قاب‌های بسته، زبان بدن منقبض، ریتم کند روایت و سکوت‌های طولانی، موفق می‌شود لایه‌های پنهان این اضطراب را از سطح ناخودآگاه به سطح ادراک بیننده بیاورد. بدین ترتیب، فیلم نه‌تنها به بازنمایی اختلال به‌مثابه‌ی رفتار، بلکه به تجربه‌ی زیسته‌ی اختلال می‌پردازد و مخاطب را به همدلی و درک روانی عمیق‌تری از فرد مبتلا دعوت می‌کند.

با توجه به یافته‌های حاصل از مرور نظام‌مند پژوهش‌ها، به‌روشنی می‌توان دریافت که در فضای علمی داخلی، به‌ویژه در سال‌های اخیر، تحلیل روان‌شناختی فیلم‌ها و شخصیت‌های اصلی آن‌ها با کم‌توجهی قابل‌ملاحظه‌ای مواجهه بوده است. اگرچه

تحلیل روان‌شناختی بازنمایی اختلالات ... (سیما رسولی و سیف‌اله آقاجانی) ۲۰۳

روان‌شناسی در تحلیل متون ادبی کلاسیک از جمله رمان‌های فارسی و آثار حماسی نظیر شاهنامه، جایگاهی دیرینه دارد، اما این نوع رویکرد کمتر به آثار سینمایی معاصر و ساختارهای روانی پیچیده‌ی شخصیت‌های تصویری تسری یافته است. از سوی دیگر، بررسی پژوهش‌های خارجی نیز نشان می‌دهد که اگرچه مطالعات بیشتری در حوزه‌ی تحلیل اختلالات شخصیت در فیلم‌ها انجام شده، این مطالعات عمدتاً محدود به اختلالات خاصی نظیر اختلال شخصیت ضداجتماعی و به طور کلی اختلالات گروه B بوده‌اند. در نتیجه، سایر گونه‌های اختلالات شخصیت، همچون اختلالات پارانوئید، اسکیزوتیپال، اجتنابی و غیره مورد توجه کمتری قرار گرفته‌اند و تحلیل‌های مبتنی بر آن‌ها در آثار سینمایی همچنان در حاشیه قرار دارند. این وضعیت بیانگر یک خلأ نظری جدی در حوزه‌ی مطالعات میان‌رشته‌ای روان‌شناسی و هنر است، خلأیی که از یک‌سو مانع بهره‌برداری حداکثری از ظرفیت تحلیلی فیلم در درک و بازنمایی اختلالات شخصیت شده و از سوی دیگر نشان‌دهنده‌ی ضرورت توسعه‌ی چارچوب‌های مفهومی، روش‌شناختی و بالینی برای تحلیل نظام‌مند شخصیت‌ها بر اساس طبقه‌بندی‌های معتبر مانند DSM-5 است.

در نهایت، باید اذعان داشت که سینما نه تنها به‌عنوان رسانه‌ای قدرتمند، قابلیت بازنمایی ظریف و گاه دقیق اختلالات شخصیت را دارد، بلکه می‌تواند بستری موثر برای آموزش روان‌پزشکی، درمان‌گری مبتنی بر روایت و گسترش سواد سلامت روان در جامعه باشد. با این حال، خطرهایی چون ساده‌سازی، کلیشه‌سازی، یا رمانتیزه کردن اختلالات روانی نیز نباید نادیده گرفته شود. از این رو، مشارکت متخصصان سلامت روان در تحلیل‌های سینمایی و یا تولید محتوایی با دقت روان‌پزشکی، ضرورتی اجتناب‌ناپذیر برای بهره‌گیری مؤثر و مسئولانه از این رسانه است. آینده‌ی این حوزه می‌تواند با پژوهش‌های میان‌رشته‌ای میان سینما، روان‌شناسی، روان‌پزشکی و مطالعات فرهنگی، چشم‌اندازی تازه به بازنمایی روانی در هنر بیافریند.

۵. پیشنهادهای کاربردی

پیشنهاد می‌شود پژوهش‌های آینده با تمرکز بر تحلیل اختلالات شخصیت در آثار سینمایی داخلی انجام شود تا خلأ موجود در مطالعات داخلی برطرف گردد. همچنین، مطالعات مقایسه‌ای میان فرهنگ‌ها و سینماهای مختلف (مثلاً هالیوود، سینمای اروپا و سینمای ایران) انجام شود تا تفاوت‌های فرهنگی در بازنمایی اختلالات شخصیت روشن‌تر گردد. علاوه بر

آن، لازم است استفاده از رویکردهای چند روشی مانند تلفیق تحلیل روایت فیلم با مصاحبه‌های تخصصی با روان‌شناسان، منتقدان سینما و مخاطبان به منظور فهم عمیق‌تر از نحوه تأثیرگذاری شخصیت‌های دارای اختلال بر بیننده گسترش یابد. افزون بر این، بررسی بازنمایی اختلالات شخصیت در ژانرهای مختلف سینمایی، به ویژه ژانرهای کمتر مورد توجه همچون درام‌های روان‌شناختی و فیلم‌های مستند، می‌تواند دید جامع‌تری نسبت به این موضوع ارائه دهد. این رویکردها می‌توانند به تقویت مطالعات میان‌رشته‌ای در حوزه روان‌شناسی و سینما و ارتقای کیفیت تحلیل‌ها کمک کنند.

۶. محدودیت‌ها

این پژوهش به‌عنوان یک مرور نظام‌مند با چند محدودیت روش‌شناختی و محتوایی همراه بوده است. دامنه‌ی جغرافیایی و زبانی منابع به مقالات منتشرشده به زبان‌های انگلیسی و فارسی محدود بود و در نتیجه، احتمال نادیده گرفته شدن برخی پژوهش‌های انجام‌شده به زبان‌های دیگر، به‌ویژه در حوزه‌ی سینمای آسیایی و اروپایی وجود دارد. همچنین، به دلیل محدودیت دسترسی به برخی پایگاه‌های تخصصی فیلم و روان‌شناسی، تنها منابع علمی دارای دسترسی کامل مورد بررسی قرار گرفتند که این امر ممکن است از تنوع مطالعات تحلیلی کاسته باشد. در نهایت، کمبود پژوهش‌های بومی درباره‌ی سینمای ایران و بازنمایی اختلالات شخصیت از منظر فرهنگی، از دیگر محدودیت‌های مهم این مطالعه به شمار می‌آید.

تعارض منافع

نویسندگان در این پژوهش هیچ‌گونه تضاد منافی نداشتند.

سپاسگزاری

در پایان از تمامی افرادی که ما را در این پژوهش یاری نمودند، نهایت قدردانی و تشکر را داریم.

کتاب‌نامه

انجمن روانپزشکی آمریکا. (۲۰۲۲). آسیب‌شناسی روانی بر اساس DSM-5 (مترجم: مهدی گنجی). تهران: انتشارات ساوالان.

حسنلی، کاووس و پیرصوفی املشی، زهرا. (۲۰۱۷). بررسی انتقادی مقالات علمی-پژوهشی با موضوع شخصیت و شخصیت‌پردازی در داستان. فصلنامه علمی-پژوهشی نقد ادبی ۱۰(۳۹): ۶۱-۱۰۰.

فاطمی، ویشکا؛ صوقی، شهرزاد؛ دادخواه، پژمان. (۱۳۹۷). تحلیل و بررسی ویژگی‌های روانشناختی شخصیت سیامک در فیلم ملی و راه‌های نرفته‌اش. چهارمین کنفرانس بین‌المللی افق‌های نوین در علوم تربیتی، روانشناسی و آسیب‌های اجتماعی مدرن.

Ahuja, J., & Fichadia, P. A. (2024). Concerns Regarding the Glorification of Mental Illness on Social Media. *Cureus*, 16(3). DOI: 10.7759/Cureus.56631

Balon, R. (2025). The Ultimate Guide for Using Movies in Psychiatric Education: Movies And Mental Illness: Using Films to Understand Psychopathology. By Danny Wedding; Hogrefe Publishing; Newburyport, MA; 2024; ISBN 97808899375536; Pp. 513; \$68 (Paperback). *Academic Psychiatry*, 49(1), 99-100.

Bylina, L. A. (2012). *A Cinema of Fatal Attractions: Viewing Genre through Borderline Personality Disorder* (Master's Thesis, Colorado State University).

Byrne, P. (2009). Why Psychiatrists Should Watch Films (Or What Has Cinema Ever Done For Psychiatry?). *Advances in Psychiatric Treatment*, 15(4), 286–296. Doi:10.1192/Apt.Bp.107.005306

Cholifah, N. (2017). *Antisocial Personality Disorder As Reflected In the Main Character in We Need To Talk about Kevin Movie by Lynne Ramsay* (Doctoral Dissertation, Universitas Brawijaya)

Dave, S., & Tandon, K. (2011). Cinemeducation in Psychiatry. *Advances in Psychiatric Treatment*, 17(4), 301–308. Doi:10.1192/Apt.Bp.107.004945

Dewi, A. P., Wijaya, M. Z., & Faisal, F. (2025). The Evolution of Madness: A Characterization of Arthur Fleck in the Movie “Joker” (2019) By Todd Phillips. *JEPAL (Journal of English Pedagogy and Applied Linguistics)*, 5(2), 175-186.

Georgopoulou, C. (2015). Cinema and Personality Disorders. *Journal of Psychology & Clinical Psychiatry*, 3(4), 1-2 Http://Dx.Doi.Org/10.15406/Jpcpy.2015.03.00146.

Kim, H. S. (2021). Psychoanalytic Understanding of Narcissism in the Movie “Le Grand Bleu”. *Psychoanalysis*, 32(3), 112-116

Merleau-Ponty, M. (2019). The Film and the New Psychology. In *Philosophers On Film From Bergson To Badiou: A Critical Reader* (Pp. 97-112). Columbia University Press.

Morozow, H. (2015). Analytical Psychology and Cinema. *Journal of Analytical Psychology*, 60(1), 132-136.

- Nguyen N. (2024). Antisocial Personality Disorder and the Charming Male Lead. *Academic Psychiatry: The Journal of the American Association of Directors of Psychiatric Residency Training and the Association for Academic Psychiatry*, 48(6), 648–651. <https://doi.org/10.1007/S40596-024-02083-6>
- Nur Zaman, F, Permaludin, U. (2020). The Kinds of Personality Disorders in “Inside Out” Movie Script. *CAL*, 2(1), 56 -67
- Owoh, M. (2019). Exploring Personality Disorder through Creativity in the Movie’s “Acrimony” And “Orphan”. Mountain Top University.
- Pope, S. (2011). *Full-Length Mirrors: Narcissistic Personality Disorder as Seen in Literature, Film, And Modern Life* (Master’s Thesis, Athabasca University, Alberta, Canada). Integrated Studies Project
- Pratiwi, Y. I. (2024). *Histrionic Personality Disorder in the Young Adult (2011) Movie: A Case Study of the Main Character Mavis Gary* (Doctoral Dissertation, Universitas Islam Sultan Agung Semarang).
- Pujam, N. K., Lahiri, G. A. J. D., & Pattojoshi, A. (2015). Psychological Outlook of Cinema. *Eastern Journal of Psychiatry*, 18(1)
- Ratnakaran, B., Anil, S. S., Thomas, S., & Ampanattu, S. D. (2015). Psychiatric Disorders in Malayalam Cinema. *Kerala Journal of Psychiatry*, 28(2), 195-Å.
- Škrobánková, L. (2023). Mental Disorders in Literary Characters: The Osmosis of the Literary and the Psychiatric
- Skryabin, V. (2021). Analysing Joker: An Attempt to Establish Diagnosis for a Film Icon. *Bjpsych Bulletin*, 45(6), 329-332.
- Srinivasan, D. M. (2024). Exploring cinema therapy as a tool for managing psychological effects of the COVID-19 pandemic. *Intenational Journal of Multidisciplinary Research and Growth Evaluation*, 5, 122-129.
- Tache-Codreanu, A., David, I., Rotaru, I. A., Dan Poteca, T., Tache-Codreanu, A. M., Morcov, M. V., & Tache-Codreanu, D. L. (2025). Exploring the Role of Therapeutic Filmmaking as an Expressive Arts Intervention in the Rehabilitation of Adolescents with Anxiety or Depression: A Narrative Review. *Balneo & PRM Research Journal*, 16(3), 851
- Tholia, S. (2023). Healing With The Nonhuman Actor: A Study Of The Recuperation From Loneliness And Isolation Caused By The COVID-19 Pandemic Through The Cinematic Text Lars And The Real Girl. *Humanities*, 12(3), 41 .<https://doi.org/10.3390/H12030041>
- Wuss, P. (2009). *Cinematic Narration and Its Psychological Impact: Functions of Cognition, Emotion and Play*. Cambridge Scholars Publishing.